

ZAKLJUČNO POROČILO
O REZULTATIH OPRAVLJENEGA RAZISKOVALNEGA DELA
NA PROJEKTU V OKVIRU CILJNEGA RAZISKOVALNEGA
PROGRAMA (CRP) »KONKURENČNOST SLOVENIJE 2006 – 2013«

REPUBLIKA SLOVENIJA
NOSILEC JAVNEGA POBLASTILA
JAVNA AGENCIJA ZA RAZISKOVALNO DEJAVNOST
REPUBLIKE SLOVENIJE, LJUBLJANA 3

I. Predstavitev osnovnih podatkov raziskovalnega projekta

1. Naziv težišča v okviru CRP:

Konkurenčno gospodarstvo in hitrejša rast
Informacijska družba

Prejeto: 29-10-2008

Šifra zadeve: CMO

Šifra zadeve: 03113-252

Vrednost: 19

2. Šifra projekta:

V2-0219

3. Naslov projekta:

Digitalna forenzika in njena vloga pri sodnih postopkih

3. Naslov projekta

3.1. Naslov projekta v slovenskem jeziku:

Digitalna forenzika in njena vloga pri sodnih postopkih

3.2. Naslov projekta v angleškem jeziku:

Digital forensics and its role in judicial processes

4. Ključne besede projekta

4.1. Ključne besede projekta v slovenskem jeziku:

Digitalna forenzika, dokazi v elektronski obliki, metodologija, programska orodja, računalniški kriminal

4.2. Ključne besede projekta v angleškem jeziku:

Digital forensics, digital evidence, methodology, software tools, computer crime

5. Naziv nosilne raziskovalne organizacije:

2443 - Viris d. o. o.

5.1. Seznam sodelujočih raziskovalnih organizacij (RO):

2443 Viris d. o. o.
796 Fakulteta za elektrotehniko, računalništvo in informatiko
592 Pravna fakulteta
2134 Fakulteta za varnostne vede

6. Sofinancer/sofinancerji:

ARRS – Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije
MVZT – Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo

7. Šifra ter ime in priimek vodje projekta:

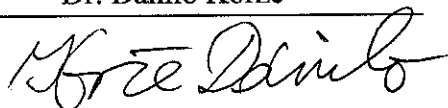
12156

Danilo Korže

Datum: 27. 10. 2008

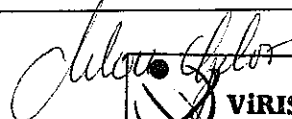

Podpis vodje projekta:

Dr. Danilo Korže

Podpis in žig izvajalca:

Milan Gabor

II. Vsebinska struktura zaključnega poročila o rezultatih raziskovalnega projekta v okviru CRP

1. Cilji projekta:

1.1. Ali so bili cilji projekta doseženi?

- a) v celoti
 b) delno
 c) ne

Če b) in c), je potrebna utemeljitev.

Cilji projekta so bili v celoti doseženi le glede vprašanj in tem, povezanih z digitalno forenziko v kazenskih postopkih. Kar se tiče ostalih sodnih postopkov (civilnih, nepravdnih ipd.), so zaradi nepričakovanih sprememb v raziskovalni skupini (zamenjave delovnega mesta, porodniški dopusti) ostali ob strani. Vloga digitalne forenzike v teh postopkih ni bila raziskana in obdelana v taki meri, kot za kazenske postopke. Vendar pa je rezultate raziskave, povezane z digitalno forenziko v kazenskih postopkih, mogoče smiselno aplicirati tudi na ostale sodne postopke (predvideva se, da bi bili raziskovalni rezultati podobni, razlike pa bi temeljile le na splošno znanih razlikah med sodnimi postopki), zato je mogoče trditi, da spremembe v raziskovalni skupini niso bistveno vplivale na celovitost in relevantnost rezultatov raziskave.

1.2. Ali so se cilji projekta med raziskavo spremenili?

- a) da
 b) ne

Če so se, je potrebna utemeljitev:

/

2. Vsebinsko poročilo o realizaciji predloženega programa dela¹:

Projektno raziskovalno delo je potekalo v dveh glavnih oblikah - z desk-research metodo so raziskovalci preučevali, raziskovali, analizirali in povezovali ugotovitve domače in tuje teorije ter prakse, povezane s temo raziskovalnega projekta. Z metodo anketiranja pa so bili pridobljeni dodatni pomembni podatki za razumevanje pogledov pravne stroke in prakse na digitalno forenziko in njeno trenutno ter bodočo vlogo v sodnih postopkih, ter za analizo trenutnega obsega uporabe metod digitalne forenzike v predvsem v praksi kazenskega pravosodja. V okviru projekta sta bili izvedeni dve anketi: domača anketa med slovenskimi pravniki (odzvalo se je 84 ljudi) in EU anketa med akademskim pravnim kadrom v državah članicah EU (odzvalo se je osem strokovnjakov). Poleg tega raziskovalni izsledki temeljijo na rezultatih obsežne ankete, ki jo je o dopustnosti elektronskih dokazov na sodiščih na ravni EU izvedlo špansko podjetje Cybex, ki je dovolilo uporabo rezultatov svojega projekta tudi za namene pričujočega projekta.

Pomemben del raziskovalnega udejstvovanja je predstavljala tudi izmenjava mnenj in pogledov ter ugotovitev med aktivnimi člani raziskovalne skupine. Ugotovitve, zaključke in predloge je v elaborat z naslovom "Digitalna forenzika v kazenskih postopkih" povzela dr. Liljana Selinšek. Predlogi novih pristopov in potrebnih sprememb so v elaboratu obdelani na štirih nivojih:

- **PODROČJE ZAKONODAJE:** mnenja pravne stroke in računalniških forenzikov o trenutnem stanju dopustnosti elektronskih dokazov na sodiščih sovpadajo v tem, da obstaja potreba po specifičnih predpisih oziroma določbah, ki bi pripomogle k pravni varnosti. O tem, da so potrebne spremembe na področju zakonodaje, torej ni dvoma. Kar se njihovega obsega in vsebine tiče, pa je v splošnem treba poudariti, da morajo biti spremembe zakonodaje na tem področju zelo skrbno preiščljene in pripravljene ob upoštevanju značilnosti in posebnosti sodobne visoke tehnologije, se pravi z interdisciplinarnim pristopom. Kar se tiče kazenske materialne zakonodaje, ki jo sestavljata Kazenski zakonik in Zakon o odgovornosti pravnih oseb za kazniva dejanja, je potrebno z interdisciplinarno metodo preveriti, ali so vse dovolj nevarne oblike visokotehnoloških deviantnih pojavov ustrezno inkriminirane v obstoječi materialni kazenski zakonodaji.

V kazenski procesni zakonodaji je v prvi vrsti treba poskrbeti za uskladitev zakonodaje s Konvencijo o kibernetiki kriminaliteti. Nadalje bi bilo koristno premisliti oziroma preveriti, ali so v obstoječi ureditvi posebnih preiskovalnih ukrepov primerno in dovolj dobro izkoriščene prednosti in možnosti sodobne tehnologije. V kazensko procesno zakonodajo pa je treba vnesti tudi določbe o zasegu, zavarovanju, hrambi in analizi digitalnih dokazov. S formalnega vidika se pri tem se kažeta dve možnosti: 1) dopolnitev veljavnega ZKP ali pa sprejem enovitega systemskega predpisa, ki bi vsa vprašanja na relaciji pravo – sodobna tehnologija uredil na enem mestu (npr. Zakon o elektronskih komunikacijah, elektronskem poslovanju in elektronskih dokazih). Glede na trend razpršenosti zakonodaje se zdi realnejša in enostavnejša ter hitrejša možnost sprememba veljavnega ZKP. Kar se tiče vsebine, pa je treba opozoriti dvoje. Prvič: po vzoru tujih držav (zlasti ZDA in Velike Britanije) bi bilo smotrno v zakonu (ne glede na to, ali je to

¹ Potrebno je napisati vsebinsko raziskovalno poročilo, kjer mora biti na kratko predstavljen program dela z raziskovalno hipotezo in metodološko-teoretičen opis raziskovanja pri njenem preverjanju ali zavračanju vključno s pridobljenimi rezultati projekta.

ZKP ali kak drug zakon) določiti le temeljne smernice in morebitne omejitve v zvezi s posameznim procesnim dejanjem, podrobnosti pa urediti oziroma izdati v obliki navodil, prilagojenih funkciji posameznega organa (optimalno bi bilo pripraviti ločena navodila o digitalnih dokazih za policijo, za tožilstvo in za sodišča). Prednost takega pristopa je v tem, da so navodila precej bolj fleksibilna od zakona in je z njimi lažje slediti hitremu tehnološkemu napredku ter razvoju teorije in prakse na področju digitalne forenzike. Navodila bi lahko v obliki npr. podzakonskega akta izdal kateri od državnih organov, lahko pa bi jih pripravila tudi kakšna specializirana institucija. Drugo opozorilo pa se nanaša na to, da je potrebna izjemna previdnost pri oblikovanju navedenih besedil (členov zakona in navodil). Dejstvo je, da napačno razumevanje digitalnih dokazov in sodobne tehnologije v pravnem predpisu lahko povzroči precej škode v praksi, zato je pri oblikovanju zakonodaje in navodil na tem področju ponovno nujen interdisciplinarni pristop. Ker gre za zelo fleksibilne pojave, se priporoča minimalna in odprta pravna regulacija (kolikor pač narava kazenskega prava to dopušča); hkrati pa je bistveno, da se policiste, tožilce in sodnike izobrazijo v takšni meri, ki bo zagotavljala pravilno interpretacijo pravne regulacije. Treba se je zavedati, da bi (bo) priprava kvalitetnih zakonskih in izvedenih podlag terjala ogromno dela, praktična realizacija tako vzpostavljenega pravnega okvira pa bi bila (bo) zelo finančno zahteven projekt, sploh zaradi tega, ker bi bilo (bo) hkrati treba projekt razširiti na preseganje trenutne informacijske podhranjenosti policije in pravosodja na ravni opreme in kadrov. Vendar pa se je treba hkrati zavedati, da druge poti ni – država sicer lahko odlaša s prilagoditvijo pravosodja sodobni tehnologiji, lahko na tem področju deluje nesistematično in parcialno, do zaključka projekta CRP V2 – 219 si je lahko celo zatiskala oči pred nujnostjo sprememb, toda vse to bo v prvi vrsti čez čas škodilo državi sami in s tem vsem njenim državljanom.

Na širšem področju (kazenske) zakonodaje je treba poskrbeti še vsaj za naslednje: za potrebe pravosodja je treba določiti seznam preizkušenih forenzičnih orodij, ki so primerna za forenzične preiskave digitalnih medijev, naprav in sistemov. Najti je treba tudi način, kako ta seznam ohranjati ažuren. Določiti pa je treba tudi pogoje, ki jih morajo izpolnjevati forenzični strokovnjaki, ki opravljajo operativno delo na področju digitalne forenzike. Premisliti bi bilo potrebno tudi prednosti in slabosti morebitnega sistema certificiranja (po domačem programu, priznavali bi se lahko tudi ustrezni tuji programi), ter pri tem ustrezno upoštevati, da se morajo strokovnjaki digitalne forenzike zaradi naglega tehnološkega razvoja nenehno dodatno izobraževati in nadgrajevati znanje (certifikat oziroma drugo potrdilo o izpolnjevanju pogojev torej ne more biti trajno, ampak podeljeno na principu obveznega obnavljanja). Ob vsem tem je treba zagotoviti tudi potrebno notranjo usklajenost celotne zakonodaje na terminološki ravni.

- **PODROČJE SODNE PRAKSE:** količina in prodornost digitalnih dokazov silita pravo in pravosodje k spremembam. Če želimo slediti spremembam, bodo potrebni dodatni visoko izobraženi in usposobljeni ljudje ter vedno nova strojna in programska oprema. Na področju sodne prakse je premike mogoče doseči le na podlagi predhodnega oblikovanja ustreznih zakonodaje ter ustreznega izobraževalnega sistema – primerni pristopi na teh dveh področjih se bodo v sodni praksi odrazili kot pozitivna posledica.

- **PODROČJE IZOBRAŽEVANJA:** Slovenija sodi med države, v katerih visokošolske ustanove, ki izobražujejo bodoče državne tožilce in sodnike (torej pravne fakultete) v svoje programe nimajo vključenega predmeta »Digitalna forenzika (z osnovami informatike)«, niti se teme s tega področja ne predavajo v sistematični obliki v okviru

predmetov Kazensko procesno pravo in Kriminalistika. Prav tako v naši državi zaenkrat ni organiziranega, permanentno izvajanega izobraževalnega programa na to temo za pravosodne organe. To je stanje, ki je z vidika prihodnosti zelo zaskrbljujoče, zato so spremembe na tem področju nujne. Kar se tiče izobraževanja bodočega kadra, je to stvar pravnih fakultet in tudi fakultet za računalništvo in informatiko. Glede izobraževanja aktivnega pravosodnega kadra pa nujno potrebujemo nacionalni izobraževalni program, ki bo prilagojen procesni funkciji posameznega organa. V prvi vrsti je treba zagotoviti polno informacijsko pismenost pravosodnega kadra ter poznavanje osnovnih zadev v zvezi z digitalno forenziko in digitalnimi dokazi. Osnovni del izobraževalnega programa na temo »Kaj mora pravnik vedeti o digitalni forenziki in digitalnih dokazih?« bi moral imeti najmanj naslednje vsebine:

- osnove informatike, komunikacij in računalništva ter temelji delovanja računalniških in drugih digitalnih naprav in sistemov;
- predstavitev digitalne forenzike;
- najpogostejše oblike kaznivih dejanj in drugih pravnih dogodkov, ki se (lahko) dokazujejo z elektronskimi dokazi;
- predstavitev najbolj znanih oziroma najbolj zanesljivih forenzičnih orodij;
- temelji postopka zbiranja, shranjevanja in zavarovanja digitalnih dokazov (zaseg medijev, zaseg podatkov);
- temeljno o analizi digitalnih dokazov;
- predstavitev digitalnih dokazov na sodišču;
- problematika antiforenzike.

Ta temeljni program bi moral biti na konkretni ravni po potrebi nadgrajen z dodatnimi vsebinami ločeno za sodnike in za državne tožilce, pač glede na njihovo procesno funkcijo. Seveda razmeroma kompleksno izobraževanje ne more biti izvedeno v dnevu ali dveh, poleg tega je zaradi hitrega razvoja tehnologije in z njo digitalne forenzike potrebno zagotoviti program stalnega oziroma kontinuiranega in ne enkratnega izobraževanja.

Osnovni izobraževalni program bi moral biti nenehno na voljo državnim tožilcem, sodnikom in strokovnim sodelavcem, s tem, da bi bilo smotrno razmisliti o postavitvi določene starostne meje, do katere bi bila udeležba na tem izobraževanju obvezna (nad njo pa torej opcijska). Dejstvo je namreč, da pri starejšem, informacijsko razmeroma nepismenem kadru, ki za tovrstno izobraževanje ni zainteresiran, ni pričakovati uspeha, zato naj bi se ta kader za izobraževanje odločil sam glede na svoje interese. Seveda pa bi bilo ob tem potrebno sistem dodeljevanja zadev prilagoditi tako, da bi starejši tožilci in sodniki dobili v obravnavo zadeve, kjer digitalna forenzika ni aktualna.

Hkrati bi bilo potrebno manjšemu številu posebej zainteresiranih državnih tožilcev in sodnikov omogočiti posebno specialistično izobraževanje (tudi v lastni režiji in v tujini) predvsem glede tehničnih vidikov digitalne forenzike in digitalnih dokazov. Ta specializirani kader bi prevzel obravnavno primerov težjega visokotehnološkega kriminala, hkrati pa bi v okviru svoje delovne obveznosti lahko svetoval ostalim kolegom. Sklepno pa je treba omeniti še, da seveda niso samo pravniki tisti, ki potrebujejo posebno izobraževanje – istočasno bi bil potreben tudi izobraževalni program »Kaj mora digitalni forenzik vedeti o pravu?«. Dejstvo je, da morajo digitalni forenziki zaradi korektnega opravljanja svojega dela poznati vsaj pravne standarde za zakonito zbiranje dokazov, koristno pa je, če poznajo tudi osnove kazenskega procesnega prava, vključno z dokaznim pravom. To znanje mora biti opredeljeno kot eden izmed pogojev, da lahko oseba deluje kot digitalni forenzik v predkazenskem oziroma kazenskem postopku.

- INSTITUCIONALNA RAVEN: glede na tekom projekta ugotovljene nujne aktivnosti v

zvezi z implementacijo digitalne forenzike in digitalnih dokazov v pravosodno prakso se seveda kot končno postavi vprašanje, kdo naj bi (po)skrbel za te aktivnosti, se pravi pripravil predlog kvalitetne zakonske podlage, oblikoval ustrezne izobraževalne programe ter nudil širšemu pravosodju potrebno strokovno pomoč pri vprašanjih, povezanih s sodobno tehnologijo. Optimalna rešitev je, da te naloge na podlagi pooblastila države prevzame ena, krovna institucija. Ni pomembno, kako je ta institucija organizirana in kako se imenuje, pomembno pa je, da so v njej združeni najboljši strokovnjaki s širšega področja digitalne forenzike in prava. Medtem ko je izvajanje digitalne »forenzike« v zasebnem sektorju (torej na relaciji zasebni sektor – zasebni sektor) lahko oziroma celo mora biti podvrženo pravilom konkurence, se to nikakor ne bi smelo dopustiti na področju izvajanja storitev digitalne forenzike za potrebe policije in pravosodja.

3. Izkoriščanje dobljenih rezultatov:

3.1. Kakšen je potencialni pomen² rezultatov vašega raziskovalnega projekta za:

- a) odkritje novih znanstvenih spoznanj;
- b) izpopolnitev oziroma razširitev metodološkega instrumentarija;
- c) razvoj svojega temeljnega raziskovanja;
- d) razvoj drugih temeljnih znanosti;
- e) razvoj novih tehnologij in drugih razvojnih raziskav.

3.2. Označite s katerimi družbeno-ekonomskimi cilji (po metodologiji OECD-ja) sovpadajo rezultati vašega raziskovalnega projekta:

- a) razvoj kmetijstva, gozdarstva in ribolova - Vključuje RR, ki je v osnovi namenjen razvoju in podpori teh dejavnosti;
- b) pospeševanje industrijskega razvoja - vključuje RR, ki v osnovi podpira razvoj industrije, vključno s proizvodnjo, gradbeništvo, prodajo na debelo in drobno, restavracijami in hoteli, bančništvom, zavarovalnicami in drugimi gospodarskimi dejavnostmi;
- c) proizvodnja in racionalna izraba energije - vključuje RR-dejavnosti, ki so v funkciji dobave, proizvodnje, hranjenja in distribucije vseh oblik energije. V to skupino je treba vključiti tudi RR vodnih virov in nuklearne energije;
- d) razvoj infrastrukture - Ta skupina vključuje dve podskupini:
 - transport in telekomunikacije - Vključen je RR, ki je usmerjen v izboljšavo in povečanje varnosti prometnih sistemov, vključno z varnostjo v prometu;
 - prostorsko planiranje mest in podeželja - Vključen je RR, ki se nanaša na skupno načrtovanje mest in podeželja, boljše pogoje bivanja in izboljšave v okolju;
- e) nadzor in skrb za okolje - Vključuje RR, ki je usmerjen v ohranjanje fizičnega okolja. Zajema onesnaževanje zraka, voda, zemlje in spodnjih slojev, onesnaženje zaradi hrupa, odlaganja trdnih odpadkov in sevanja. Razdeljen je v dve skupini:
- f) zdravstveno varstvo (z izjemo onesnaževanja) - Vključuje RR - programe, ki so usmerjeni v varstvo in izboljšanje človekovega zdravja;
- g) družbeni razvoj in storitve - Vključuje RR, ki se nanaša na družbene in kulturne probleme;
- h) splošni napredek znanja - Ta skupina zajema RR, ki prispeva k splošnemu napredku znanja in ga ne moremo pripisati določenim ciljem;
- i) obramba - Vključuje RR, ki se v osnovi izvaja v vojaške namene, ne glede na njegovo vsebino, ali na možnost posredne civilne uporabe. Vključuje tudi varstvo (obrambo) pred naravnimi nesrečami.

² Označite lahko več odgovorov.

3.3. Kateri so **neposredni rezultati** vašega raziskovalnega projekta glede na zgoraj označen potencialni pomen in razvojne cilje?

Neposredni rezultati raziskovalnega dela so naslednji:

- definiranje trenutnega stanja glede uporabe metod digitalne forenzike v kazenskih postopkih v domači sodni praksi;
- definiranje odprtih vprašanj, povezanih z uporabo metod digitalne forenzike v kazenskih postopkih v Sloveniji in primerjalno-pravno (s poudarkom na državah članicah EU);
- konkretni predlogi za izboljšanje obstoječega stanja na treh nivojih: 1) na nivoju zakonodaje, 2) na nivoju sodne prakse in 3) na nivoju izobraževanja (vrstni red bi lahko bil tudi obraten!).

3.4. Kakšni so lahko **dolgoročni rezultati** vašega raziskovalnega projekta glede na zgoraj označen potencialni pomen in razvojne cilje?

Če bodo na ravni države sprejete in konkretizirane ideje, predstavljene v gradivih raziskovalcev in sodelavcev na projektu (zbrane bodo v zborniku razprav "Digitalna forenzika v kazenskih postopkih," ki izide predvidoma konec novembra 2008), bo dolgoročen pozitiven rezultat raziskovalnega dela informacijsko osveščeno in tehnološki dobi prilagojeno pravosodje, ki bo sposobno obvladati tudi najtežje primere visokotehnološkega kriminala. Težava pa je v tem, da to poleg izdatnega vložka v izobraževanje in materialna sredstva terja tudi nekatere sistemske spremembe v posameznih institucijah, kar presega domet tega raziskovalnega projekta.

3.5. Kje obstaja verjetnost, da bodo vaša znanstvena spoznanja deležna zaznavnega odziva?

- a) v domačih znanstvenih krogih;
- b) v mednarodnih znanstvenih krogih;
- c) pri domačih uporabnikih;
- d) pri mednarodnih uporabnikih.

3.6. Kdo (poleg sofinancerjev) že izraža interes po vaših spoznanjih oziroma rezultatih?

/

3.7. Število diplomantov, magistrov in doktorjev, ki so zaključili študij z vključenostjo v raziskovalni projekt?

Na Pravni fakulteti UM sta bili v času trajanja raziskave pod mentorstvom doc. dr. Liljane Selinšek izdelani dve diplomski nalogi, povezani s predmetom raziskave (Pravni vidiki računalniške forenzike in Kibernetski gospodarski kriminal), vendar avtorja nista bila formalno vključena v raziskovalni projekt.

4. Sodelovanje z tujimi partnerji:

4.1. Navedite število in obliko formalnega raziskovalnega sodelovanja s tujimi raziskovalnimi institucijami.

Število: 1

Oblika sodelovanja: izmenjava izkušenj in rezultatov raziskovalnega dela z raziskovalno skupino španskega podjetja Cybex, ki je v okviru AGIS okvirnega programa (izvajal ga je Generalni direktorat za pravosodje, svobodo in varnost v okviru Evropske komisije) na nivoju EU izvedlo raziskavo na temo "Dopustnost elektronskih dokazov na sodišču" (s podnaslovom: "Boj proti visokotehnološkemu kriminalu").

4.2. Kakšni so rezultati tovrstnega sodelovanja?

Dognanja španske raziskovalne skupine so dostopna zanterezirani domači javnosti, saj je podjetje Cybex v okviru sodelovanja z našo raziskovalno skupino dovolilo prevod sklepnega poročila svoje raziskave v slovenski jezik in tudi objavo tega prevoda. Prevod so pripravili trije člani domače raziskovalne skupine, objavljen pa bo v že omenjenem zborniku "Digitalna forenzika v kazenskih postopkih."

5. Bibliografski rezultati³ :

Za vodjo projekta in ostale raziskovalce v projektni skupini priložite bibliografske izpise za obdobje zadnjih treh let iz COBISS-a) oz. za medicinske vede iz Inštituta za biomedicinsko informatiko. Na bibliografskih izpisih označite tista dela, ki so nastala v okviru pričujočega projekta.

6. Druge reference⁴ vodje projekta in ostalih raziskovalcev, ki izhajajo iz raziskovalnega projekta:

Reference dr. Liljane Selinšek (Pravna fakulteta UM):

- članki in predavanja, razvidni iz izpisa priložene bibliografije za obdobje 2006-2008 pod št. 6, 20, 21, 23, 28, 33, 40, 45, 47, 62 in 66,
- uredništvo zbornika na temo "Digitalna forenzika v kazenskih postopkih," ki izide predvidoma konec meseca novembra 2008,
- priprava in vodenje sekcije na temo "Digitalna forenzika in digitalni dokazi" na 1. Dnevh kazenskega prava in kriminologije, ki bodo 19. in 20. novembra 2008 v Portorožu (vključno s pripravo prispevka in predavanja "Kaj (če sploh kaj) bi morali pravniki vedeti o digitalni forenziki?"),
- priprava članka "Computer forensics in criminal procedures," ki bo objavljen v Zborniku znanstvenih razprav PF UM, ki izide predvidoma konec meseca novembra 2008,
- priprava članka "Legal aspects of digital forensics," ki bo objavljen v reviji Acta Universitatis Carolinae Iuridica (Republika Češka), datum objave pa še ni znan.

³ Bibliografijo raziskovalcev si lahko natisnete sami iz spletne strani: <http://www.izum.si/>

⁴ Navedite tudi druge raziskovalne rezultate iz obdobja financiranja vašega projekta, ki niso zajeti v bibliografske izpise, zlasti pa tiste, ki se nanašajo na prenos znanja in tehnologije.

Navedite tudi podatke o vseh javnih in drugih predstavitev projekta in njegovih rezultatov vključno s predstavitevami, ki so bile organizirane izključno za naročnika/naročnike projekta.